

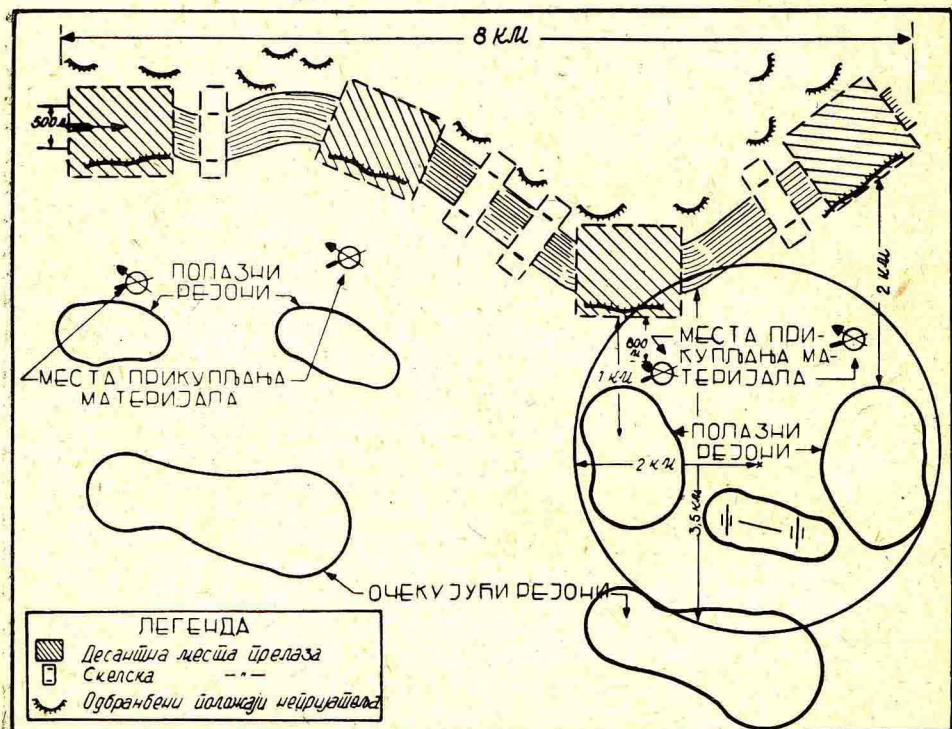
ФОРСИРАЊЕ РЕКЕ У САВРЕМЕНИМ УСЛОВИМА

Форсирање река у класичним условима сматрало се као тешка борбена радња, а у условима примене атомског оружја оно ће свакако бити још теже и сложеније. Да бисмо јасније изложили и анализирали проблеме који се при томе могу појавити и овде ћемо најпре разматрати рад и поступке пд у класичним условима, а затим их упоређивати са проблемима који ће се, евентуално, појавити при употреби атомског оружја. У овом чланку нећемо разматрати ваздушни десант нити употребу хеликоптера или других техничких средстава која омогућавају „прелетање“ реке (која се помињу нарочито у страниј литератури), пре свега, зато што би та средства знатно олакшавала прелаз, а, с друге стране, и зато што садашње дивизије још не располажу довољним количинама таквих средстава, а вероватно је да неће располагати ни за један дужи период. Поред тога, треба нагласити да ће се сва разматрања вршити под претпоставком обостраног располагања нуклеарним оружјем (у уобичајеном односу ових средстава) и да употреба нуклеарног оружја од стране нападача, у циљу уништења браничевих снага и олакшавања форсирања реке, не искључује ниједан од проблема који се при томе појављују, тако да и припреме за форсирање и само извршење форсирања захтевају да нападач узима у обзир за себе најтежу варијанту дејства браниоца, тј. реалан утицај његовог нуклеарног оружја на дивизију.

Познато је да се рад и дејство пд у класичним условима може разматрати у три међусобно зависне фазе, и то: 1) рад у припремном периоду, 2) прелазак I ешелона преко реке и овлађивање мостобраном и 3) ширење мостобрана са преласком осталих делова пд.

У току припремног периода пд полази из рејона концентрације, долази у очекујуће рејоне, а затим у полазне рејоне и на полазну линију. Иако дејство класичног оружја приморава пд да постепено прелази од рејона концентрације до полазне линије и да при томе трпи мање или веће губитке, ипак оно не утиче пресудно на припремни период форсирања. Фронт речног отсека (6—8 км) омогућава јединицама и средствима пд такву растреситост борбеног поретка која обезбеђује довољну сигурност од класичне артиљериске и авијациске ватре. Карактеристично је за све јединице, па и за пд, да се утолико више прикупљају уколико се више приближавају реци

(полазној линији). А баш ова чињеница је од пресудног значаја при употреби атомског оружја. Ако би се само једна номинална атомска бомба од 20 КТ бацила на пд која би се налазила у одговарајућим рејонима и на полазној линији (тј. непосредно пред Ч), онда би јој она, у пречнику од 4 км, нанела губитке од најмање једне трећине снага и средстава. Ако би се употребиле две или више атомских бомби, могла би се довести у питање и способност јединица пд за прелаз реке и овлађивање мостобраном (види шему бр. 1). При пре-

Шема 1

лазу уских река (на пример, ширине 100 м) дејство атомске бомбе браниоца може бити ефикасно ако би се бомба употребилa само на снаге и средства нападачеве пд која се налази у очекујућим, а делимично и у полазним рејонима, пошто су ови удаљени од реке око 2—4 км, а то отстојање уједно претставља зону сигурности за јединице браниоца (које су уз то и добро укопане). Али, ако би нападач брзо избио на уску реку са првим борбеним ешеленом и предузео мере у погледу растреситости борбеног поретка по дубини, он би самим тим онемогућио рентабилну употребу атомске бомбе браниоца,

јер би бранилац њеном дејству истовремено изложио и своје јединице (ако би се те јединице налазиле непосредно на реци).

Рентабилни атомски циљеви у овој фази могу бити: концентрација јединица у свим рејонима, места прикупљања материјала, ватрени положаји арт. оруђа у току арт. припреме и сл. С обзиром на изложеност и осетљивост пд у поменутим рејонима, поставља се питање: да ли пд треба доводити у сваком случају у очекујуће и полазне рејоне, а ако не треба, онда како поступити?

Сматра се да пд не би била рентабилан циљ ако би у рејону концентрације заузела растресити борбени поредак тако да, на пример, растојања између пд буду најмања 3—4 км, а то значи да би пд заузела простор од најмање 15 × 20 км. Ако бисмо хтели да нам најпре очекујући, а затим и полазни рејони одговоре овом захтеву, подели бисмо да би то била велика просторија, која би, због своје претеране величине, не само проузроковала померање појединих рејона у дубину, у односу на речни отсек, него би и речни отсек морао бити знатно шири (најмање 15 км), а понекад би се и време довођења јединица у те рејоне морало променити.

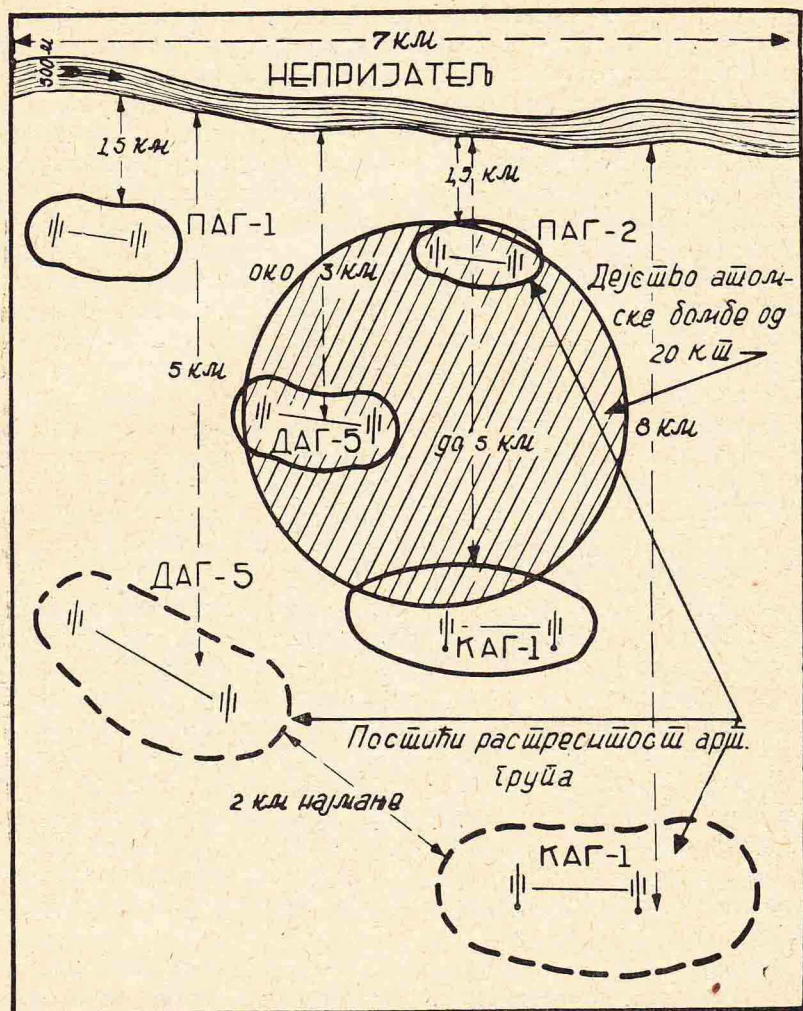
Зато треба тражити и друге начине довођења јединица на полазну линију. Ако бисмо, на пример, укинули и очекујуће и полазне рејоне и јединице пд упућивали непосредно из рејона концентрације на полазну линију, онда бисмо донекле смањили њихову изложеност дејству непријатељског атомског оружја у најосетљивије време, тј. када пд формира свој борбени поредак, јер се не задржава у тим рејонима. Али овде искрсавају неки други проблеми: пошто би пешадиске јединице у том случају такоређи непосредно из марша прелазиле реку и ангажовале се у борби за мостобран, оне би донекле изгубиле од своје физичке способности и издржљивости у току борбе за овлађивање мостобраном (уколико те јединице нису моторизоване). Поред тога, у току кретања из рејона концентрације ка реци јединице могу да користе само природне особине земљишта као заштиту од евентуалног дејства непријатељског атомског оружја. С друге стране, ако постоје очекујући и полазни рејони, онда време довођења ових јединица омогућава људству да се колико-толико одмори и да се у свим тим рејонима израде солиднији фортификациски објекти (дубљи заштитни ровови) који штите људство од дејства атомске бомбе.

Имајући у виду горе изнесене предности и негативне стране једног и другог начина довођења јединица на полазну линију, може се рећи да се у први начин (довођења јединица у очекујуће и полазне рејоне, које је усклађено са захтевом растреситости јединица) и други начин (упућивање јединица непосредно из рејона концентрације на реку) могу користити у пракси. А који ће се начин стварно применити зависи у првом реду од ситуације (времена за форсирање реке, земљишних услова, јачине непријатеља итд.). На пример, ако је одлучено да се из рејона концентрације иде непосредно на полазну

линију, онда и рејон концентрације за немоторизоване јединице мора бити ближи, тј. највише на таквом удаљењу од реке које омогућава да јединице у току ноћног марша стигну на полазну линију. Та удаљеност на пролазном земљишту могла би бити 25—35 км, што приближно одговара удаљености рејона концентрације у класичним условима. Међутим, треба имати у виду да је због растреситости јединица овај рејон дубљи и да би се у условима дејства атомског оружја за дивизију морао померити унапред, тј. да од реке буде удаљен 20—25 км (сам начин довођења јединица из рејона концентрације на полазну линију захтевао би посебну анализу, те га овде нећемо разматрати). Разумљиво је да рејон концентрације моторизоване дивизије, с обзиром на брзину транспортовања, може бити удаљен и до 100 км, с тим што би се јединице искрцавале на 3—4 км од обале и одатле пешке упућивале на реку. Ово важи и за обичну пешадиску дивизију, ако би јој се у циљу бржег покрета привремено доделили камиони за брзо пребацивање са рејона концентрације до реке. На тај се начин избегава груписање и премештање пд у целини у току последња 24 часа и омогућава форсирање на жељеном речном отсеку. Према томе, све се припремне радње (подела на ешелоне и таласе итд.) морају извршити у рејону концентрације.

Међутим, у овој фази се појављује и питање одређивања места ватрених положаја артиљерије ради њеног учешћа у арт. припреми. Ако анализирамо распоред артиљерије у класичним условима (шема бр. 2), видећемо да је растреситост артиљерских јединица на ВП потребна у истој мери, јер би у противном постојала могућност да артиљерија буде уништена пре отварања ватре. Зато би било нужно да се положаји арт. група разреде по арт. дивизионима, по фронту и по дубини, иако би то у већој мери смањило домет појединих арт. група, нарочито већих јединица (види шему бр. 3). (Питање је да ли је оправдано да се арт. дивизион узима као еквивалентна јединица пб, нарочито у мањим армијама, тако да би и то требало посебно анализирати.)

У овој фази је важно да се правилно одреде распоред и места прикупљања инж. материјала за форсирање. Досада се сматрало да десантна средства могу бити удаљена до 800 м од реке, лаки паркови до 3 км, а тешки до 10 км, да број места за прикупљање материјала углавном одговара броју десантних (скелских) места прелаза и да се ова образују неколико дана пре форсирања. Тешко је претпоставити да би непријатељ употребио атомско оружје само на места за прикупљање материјала за пд, већ је вероватније да она могу бити захваћена у оквиру других погодних циљева за атомско оружје. Међутим, и ова места понекад могу постати рентабилна за атомско оружје, например, ако су на једном малом простору прикупљене веће количине, јер би се оне при форсирању реке због осетљивости инж. средстава на дејство атомског оружја обично узимале за 100%, па и 200%, веће него обично. Због тога би и удаљење између појединих места

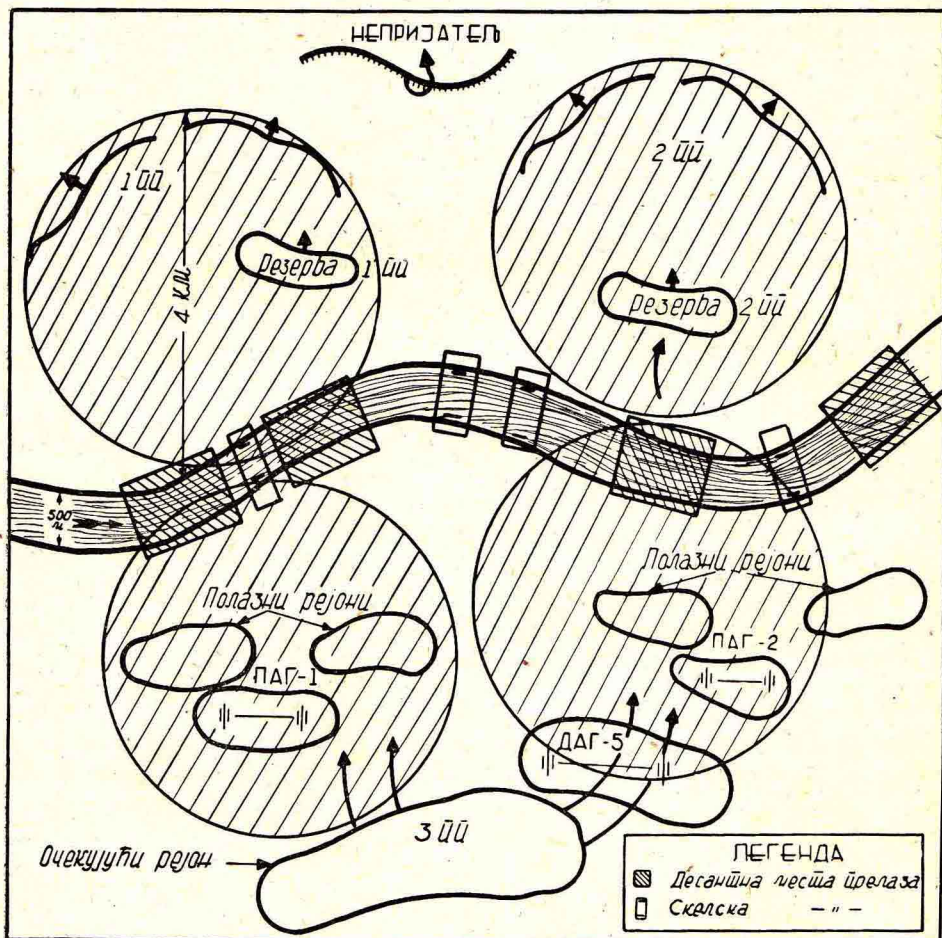

Шема 2 и 3

прикупљања материјала требало да буде најмање 2—4 км, што би свакако зависило и од удаљености места прелаза. Сем тога, материјал за форсирање требало би дотурати ка реци тек последње ноћи пред форсирање, с тим што би се до тог времена држао добро маскиран у неком погодном рејону.

Борбени поредак под у фази преласка реке и овлађивања мостобраном у класичним условима налази се такоређи сав на реци. Ако узмемо пресек времена на пример у Ч + 1 видећемо (шема бр. 4) да се скоро 3/4 њене снаге, с обзиром на ширину речног отсека пре-

лаза, а према томе и на број и места прелаза, налази на свега око 48 км². То значи да би 4 атомске бомбе (од по 20 КТ) могле да униште скоро целу пд, ако би применила класичан поступак у форсирању реке. То је, према томе, најуже грло, у коме је пд највише збијена, тако да би то у исто време био и најпогоднији моменат за употребу атомске бомбе од стране непријатеља.

Шема 4

У овој фази атомско оружје могло би са успехом дејствовати по местима прелаза, ВП артиљерских група и јединицама које се налазе на мостобрану, јер се и мањим бројем атомског оружја могу нанети већи губици овако груписаним циљевима пд која форсира реку. Зато се поставља питање: на који ће начин пешадиска дивизија

класичног формациског састава форсирати реку у условима употребе атомског оружја? Пре свега, требало би размотрити питање ширине речног отсека за прелаз. Иако ова ширина највише зависи од тактичких услова, ипак на њу знатно утичу и технички услови, број места прелаза и начин рада на местима прелаза. Наиме, ако разма-трамо једно десантно место прелаза, које има, на пример, 30 чамаца, видећемо да оно захвата ширину речног отсека од око 1.000 метара, а ако узмемо да ће до њега, на растојању од око 500 метара, бити друго десантно место прелаза, са исто толико чамаца, онда излази да би се само на та два десантна места прелаза у једном таласу пребацивала снага око једног пб. Ако посматрамо колико ће снага бити на та два десантна места прелаза, видећемо да ће бити најмање 2 пб, јер се за ово време могу пребацивати око два таласа. Ако би ови пб били подржавани атомским оружјем, они би својим предњим деловима у Ц + 1 могли продрети највише 2—3 км у дубину непријатељске одбране. Међутим, на самој реци и на оностраној обали биће још делова пешадиских, артиљериских и инжињерских јединица, тако да ће се на релативно узаном простору на правцу два десантна места прелаза налазити још неколико батаљона, односно арт. дивизиона. Према томе, излази да би међусобно удаљење места прелаза требало да буде најмање онолико колики је полупречник дејства атомског оружја, тј. 2—3 км. Истовремено, то изазива и повећање ширине отсека прелаза пд, тако да би за организацију, на пример, 4 десантна места прелаза требало најмање 10, а највише 15 км (4 км за 4 десантна места и 3 међупростора по 2—3 км).

Међутим, поставља се питање: да ли треба и колико проширивати отсек прелаза, пошто његово проширење неповољно утиче на груписање снага на главном правцу напада пд. Решење овог питања свакако зависи од ситуације. У сваком случају, основно начело — изненађење, а понекад и ризиковање у условима употребе атомског оружја, добија још већи значај. Али, без обзира на то када ће се форсирање извести, речни отсек мора бити шири (10—15 км), тако да не остаје ништа друго него да се на њему изврши најпогодније груписање снага погодним распоредом места прелаза. Ако истражујемо какав утицај може имати дејство атомске бомбе на трупе на местима прелаза које се одређују у класичним условима, видећемо да се класично груписање тих места мора избећи, јер само једна атомска бомба може да уништи снаге и средства на најмање 2 десантна места, а у већини случајева и још по неко скелско место прелаза. Међутим, тактичка ситуација ће у већини случајева омогућити да се места прелаза примакну ближе једно другом, без обзира на евентуално дејство непријатељског атомског оружја. Пре свега, треба рачунати на моменат изненађења у погледу почетка форсирања, затим на могућност промене места прелаза и на то да јединице могу концентрично дејствовати и са међусобно удаљених места прелаза, тако да своје груписање заврше при овлађивању мостобраном.

Изненађење се скоро увек може постићи погодним избором момента за форсирање, тј. ако се форсирање врши у време када непријатељ нема услова да употреби атомску бомбу (магла, ноћ, невреме и сл.). Поред тога, од почетка форсирања до момента када непријатељ може употребити атомску бомбу постоји извесно време које треба искористити за пребацивање што више снага на мостобран и за њихово што дубље продирање у систем непријатељске одбране. При организацији форсирања овај временски размак у коме се може рачунати да бранилац неће употребити атомску бомбу треба добро проценити, пошто он скоро искључиво зависи од непријатеља, као и од тога да ли он располаже само атомском бомбом или има и атомску артиљерију којој треба мање времена за извршење припрема.

Промена места прелаза маневром инжињерских средстава из дубине, или њиховим пребацивањем са суседних места прелаза или са једног отсека на други — врло је погодна, али може довести до извесне забуне и до неправилног коришћења места прелаза. Међутим, ако се овај маневар средствима добро организује и промена места прелаза изврши без тешкоћа, онда се може извршити брз прелаз преко реке јачих снага за овлађивање мостобраном на жељеном правцу. Разумљиво је да промену места прелаза треба повезати и са мерама маскирања при преласку реке и да од рада саобраћајних органа умногоме зависи уредност извршења прелаза. Ови органи треба да руководе упућивањем јединица на места прелаза и да успоравају или убрзавају њихово кретање, с обзиром на време за које оне треба да стигну из рејона концентрације на места прелаза.

Ако пд врши форсирање реке (рецимо, ширине 500 метара) помоћу мотора, онда ће се на једном ужем простору неизбежно наћи два и више батаљона. Јер, ако је за једну туру потребно 10 минута времена (5 минута укрцавање и искрцавање и 2 пута по 2,5 мин. за превозење на супротну обалу и натраг), онда се трећи таласи или први део другог пб на једном месту прелаза морају кретати на свега око 1 км отстојања од првог батаљона да би се на време могли укрцати, а то је недовољно удаљење с обзиром на дејство атомске бомбе (у пречнику од 4 км). Међутим, ако би се повећало отстојање између пешадиских батаљона, да би се избегао повољан атомски циљ на једном месту прелаза, онда би се форсирање реке на једном месту прелаза успорило најмање за 30 минута (пошто временски размак између преласка таласа треба да буде толики колико је пешадиском батаљону потребно да пређе отстојање до зачеља претходног пб који прелази реку, тј. око 4 км, односно 40 минута, од чега треба одбити 10 минута за превозење претходног пб), тако да не би прешло довољно снага за овлађивање мостобраном, а то би и непријатељу омогућило лакшу употребу резерви.

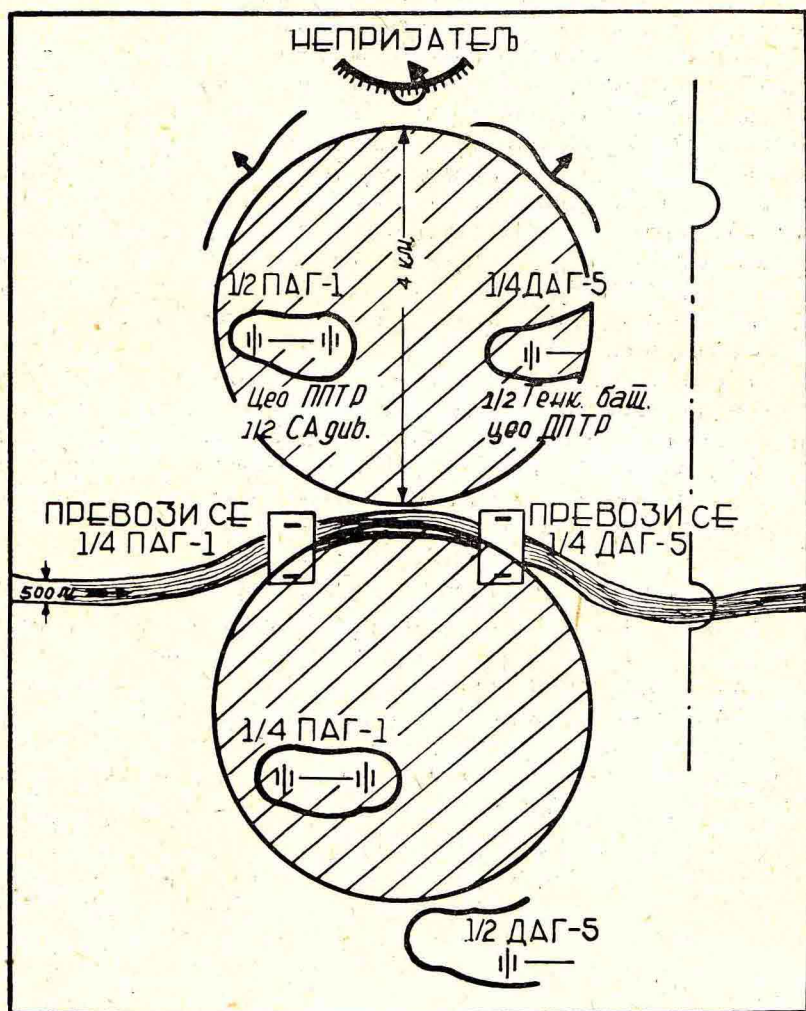
Према томе, овде се појављују два супротна утицаја: један који изазива успоравање форсирања и други који захтева прикупљање јачих снага на мостобрану у што краћем временском размаку. Иако је успоравање форсирања оправдано, ипак је захтев за прикупљање јачих снага у мостобрану тактички далеко важнији с обзиром на то да непријатеља треба изненадити, као и на то да ће се пд при форсирању реке у већини случајева подржавати дејством сопственог атомског оружја на оној страни обали. То значи да што јачим снагама треба заузети што пространији мостобран како би јединице на њему могле заузети колико-толико растресит распоред. Према томе, први ешелон пд требало би пребацити што пре на супротну обалу, користећи најбржа средства за прелаз, у првом реду моторне чамце, јуришне чамце са моторима, амфибије, као и ваздушно-десантне јединице и друга савремена средства која омогућавају брзо пребацавање јединица преко реке (хеликоптери и сл.).

Да би се и на мостобрану омогућило груписање јединица у циљу заузимања појединих чворова одбране и брзог продирања у дубину непријатељске одбране, требало би да оне са појединих места прелаза дејствују концентрично према одређеним објектима, с тим да по извршењу задатка заузму растреситији распоред (нарочито јединице које прилазе из дубине) како не би постале атомски циљ.

Према томе, рад јединица при ширењу мостобрана треба да се одликује брзином дејства и одржавањем сталног контакта са браниоцем, са циљем да му се онемогући употреба атомске бомбе против јединица у првом борбеном ешелону дивизије, као и брзим груписањем јединица другог борбеног ешелона (које претходно примењују растреситост у могућој мери) на жељеном правцу, у циљу продужења напада. Међутим, да би се ово могло постићи, неопходни су: добра организација командовања, солидна средства везе, одлично маскирање и брз рад инжењерских јединица на реци.

Према досадашњем излагању, у коме је углавном разматран рад пешадије, произашло би да је време прелаза свих делова првог борбеног ешелона пд углавном исто као и у класичним условима ако би јединице примењивале скоро искључиво моторна средства за прелаз (ово ће зависити и од техничке опремљености пд). Међутим, у овој фази је интересантно и време пребацавања артиљерије, односно тенкова. Познато је да успех форсирања реке у класичним условима битно зависи од артподршке, односно од благовременог пребацавања артиљерије преко реке, јер је пребацавање артиљерских оруђа веома тешко. С друге стране, нагомилавање арт. оруђа на мостобрану, које се у класичним условима врши отприлике почев од $Ч + 1$ па траје до $Ч + 12$ за пд, могло би изазвати употребу атомског оружја непријатеља. Из анализе распореда пд у $Ч \pm 5$ (види шему бр. 5) види се да би 3—4 атомске бомбе од 20 КТ уништиле већи део артиљерских оруђа пд на главном правцу. Због тога изгледа да артиљерију, из арт.

група не би требало пребацивати одмах са пешадиским деловима и непосредно после њих, већ касније, када то дубина мостобрана омогући, али се у том случају намеће питање начина артиљериске подршке делова пд. Овај би се недостатак, по моме мишљењу, могао

Шема 5

отстранити ако би сопствена атомска бомба или друга атомска оружја заменила већи део артподршке (сличан захтев се поставља и код обичног напада у условима дејства атомског оружја). У току борбе јединица на мостобрану атомска бомба би се употребљавала на не-

пријатеља који је удаљен од предњих делова пд најмање 2—3 км, на његове резерве које придолазе и на друге рентабилне атомске циљеве.

Иако би пребацивање артиљерије (ПАГ-ови и ДАГ-ови)* почело касније, ипак то не значи да арт. оруђа не би учествовала у артподршци. Напротив, она би могла да дејствују и да подржавају јединице све док се не исцрпе њихов крајњи домет, с тим што би ватру прекидала постепено. Одређивање почетка преласка артиљерије треба разматрати с обзиром на дубину мостобрана. Ако узмемо да за један ад треба најмање 4 км², онда је јасно да не треба почети са пребацивањем артиљерије све док мостобран не буде имао дубину најмање 6—10 км, јер би у противном претрпела велике губитке. Ако би се при подршци сопствене атомске бомбе за 6—10 часова могао заузети мостобран од 6—10 км дубине, онда произлази да би оруђа из арт. група требало почети пребацивати и на скелским местима прелаза тек од Ч + 6 до Ч + 10. (Ово важи само за арт. групе, а не и за арт. оруђа за непосредно гађање, која треба пребацивати упоредо са деловима пешадије.)

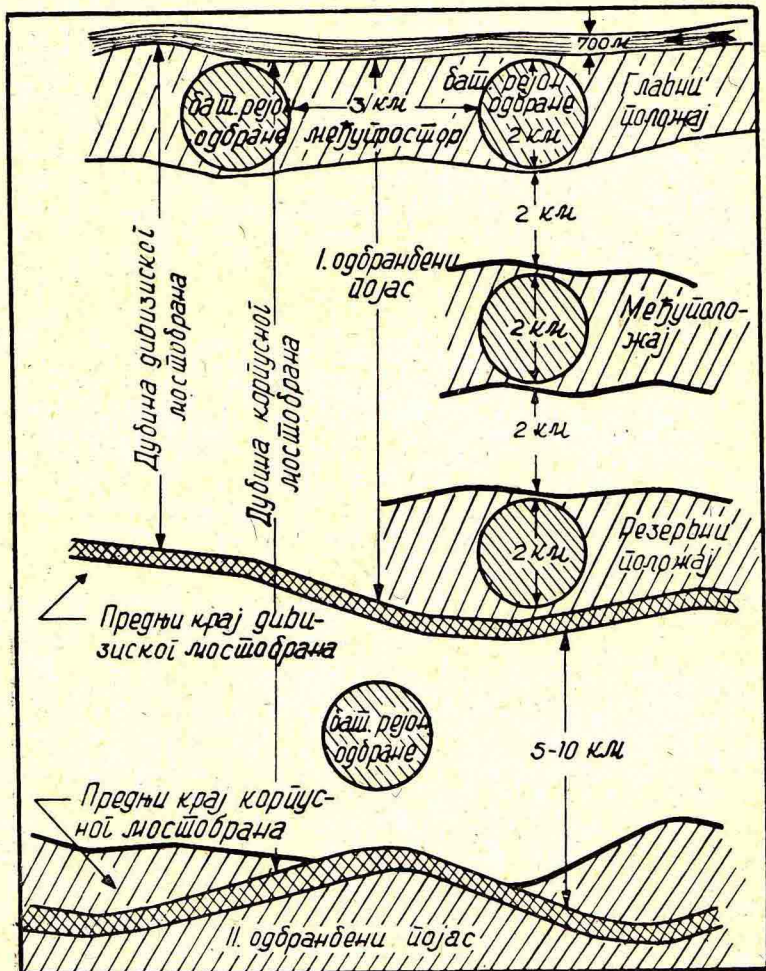
Ако посматрамо овакав прелаз реке у овој (другој) фази, можемо доћи до закључка да се скелска места прелаза могу организовати на истим местима на којима су претходно употребљена десантна средства (пошто ће до Ч + 6, а поготову до Ч + 10, у већини случајева бити пребачени и други ешелони пд). На тај начин, скелска места прелаза била би на већем међусобном растојању, а тиме би се избегла и њихова осетљивост као атомског циља.

Да би могли подржавати пешадију при овлађивању мостобрана, тенковска јединица пд и пт артиљерија морају се пребацивати у почетку форсирања, тако да се могу употребити за дејство са првим, односно другим ешелоним пд. Ово захтева да се скелска места прелаза (од 40 тона) на којима ће се ова средства пребацивати организују што пре или бар толико брзо као и у класичним условима. То значи да се на реци у времену од Ч па до Ч + 6, осим десантних места прелаза, морају организовати још само скелска места прелаза за тенкове, односно за пт артиљерију пд.

У току дејстава пд при ширењу мостобрана и преласку осталих делова пд, тј. у трећој фази форсирања, јединице на мостобрану и места прелаза су најосетљивији циљеви, јер је корпусни мостобран (који у класичним условима има свега око 7 до 9 км дубине) толико засићен снагама и средствима, да непријатељ атомским оружјем може уништити већи део пд. Због тога и његова дубина треба да буде већа. С друге стране, повећање дубине мостобрана омогућило би не само употребу сопственог атомског оруђа него и брзину дејства првог ешелона пд и брзину преласка реке. На ово ће свакако утицати и организација одбране непријатеља, пошто ће удаљеност појединих поло-

* Постоје гледишта према којима не треба формирати ове групе.

жаја — да не би били погодан атомски циљ — бити вероватно већа. То значи да би распоред непријатеља у одбрани, код које би и међусобна удаљеност појединих положаја била таква да једна атомска бомба не може уништити јединице на два положаја, могао да изгледа, на пример, као на шеми бр. 6. Према томе, и дубина на којој би се

Шема 6

употребиле резерве, односно други ешелон пд, морала би да буде најмање толика да омогући не само придолазак ових снага и њихово развијање, него и савлађивање оне дубине непријатеља која омогућава употребу другог ешелона корпуса. Та би дубина за пд, у односу на ону у класичним условима, била повећана најмање за 5—8 км. На

тај би начин пд (у првом ешелону корпуса) требало да образује мостобран и да избије негде позади првог, односно између првог и другог непријатељског одбранбеног појаса.

У класичним условима јединице пд укопавале су се на дивизиском мостобрану, који је обично био на отстојању до 3 км од реке. Међутим, ако би се њене јединице и у условима употребе атомске бомбе заустављале и укопавале на овом отстојању, успорио би се темпо образовања мостобрана и пребацивања осталих снага пд, а могло би доћи и до нагомилавања снага на реци. Зато би заустављање на дивизиском мостобрану требало избећи и, користећи подршку атомског оружја, што пре тежити избијању у већу дубину непријатељске одбране да би се дивизиски мостобран довољно проширио и да би се створили услови за образовање корпусног мостобрана на 15—20 км од реке, на коме би се јединице морале солидно укопати.